

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

16. veebruar 2017*

Eelotsusetaotlus — Hilinenud maksmisega võitlemine äritehingute puhul — Direktiiv 2011/7/EL — Eraettevõtjate ja riigiasutuste vahelised äritehingud — Siseriiklikud õigusnormid, mis seavad võla põhisumma viivitamatu sissenõudmise tingimuseks viivise ja võlgade sissenõudmiskulude hüvitamise nõudest loobumise

Kohtuasjas C-555/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n° 6 de Murcia (Murcia provintsi esimese astme halduskohus nr 6, Hispaania) 20. novembri 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. detsembril 2014, menetluses

IOS Finance EFC SA

versus

Servicio Murciano de Salud

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president J. L. da Cruz Vilaça, Euroopa Kohtu asepresident A. Tizzano (ettekandja), kohtunikud M. Berger, A. Borg Barthet ja E. Levits,

kohtujurist: E. Sharpston,

kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 2. märtsi 2016. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- IOS Finance EFC SA, esindaja: *abogado* J. Tornos Mas,
- Hispaania valitsus, esindaja: A. Rubio González,
- Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja J. Möller,
- Euroopa Komisjon, esindajad: G. Wilms, D. Loma-Osorio Lerena, E. Sanfrutos Cano, A. C. Becker ja M. Šimerdová,

olles 12. mai 2016. aasta kohtuistungil ära kuulunud kohtujuristi ettepaneku,

* * Kohtumenetluse keel: hispaania.

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta direktiivi 2011/7/EL hilinenud maksmisega võitlemise kohta äritehingute puhul (ELT 2011, L 48, lk 1).
- 2 Taotlus on esitatud IOS Finance EFC SA (edaspidi „IOS Finance“) ja Servicio Murciano de Saludi (Murcia autonoomse piirkonna tervishoiuteenistus, Hispaania) vahelises kohtuvaidluses selle üle, et viimane keeldus IOS Finance'ile tasumast lisaks põhisummale ka viivist ning sissenõudmiskulusid, mida see äriühing nõudis tähtaegselt tasumata arvete eest.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 2011/7 põhjendustes 1, 12, 16 ja 28 on kirjas:

„(1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiivi 2000/35/EÜ (hilinenud maksmisega võitlemise kohta äritehingute puhul) [(EÜT 2000, L 200, lk 35; ELT eriväljaanne 17/01, lk 226)] tuleb teha mitmeid olulisi muudatusi. Selguse ja otstarbekuse huvides on soovitatav kõnealused sätted uuesti sõnastada.

[...]

(12) Hilinenud maksmise puhul on tegemist lepingu rikkumisega, mille muudavad enamikus liikmesriikides võlgnike jaoks rahaliselt ahvatlevaks hilinenud maksmise suhtes rakendatavad madalad või puuduvad viivisemäärad ja/või aeglane sissenõudmismenetlus. Et sellist suundumust muuta ja hilinenud maksmist vältida, on vaja otsustavat tegutsemist õigeaegse maksmise kultuuri suunas, sealhulgas seda, et viivise nõudmise õiguse välistamist tuleks alati pidada äärmiselt ebaõiglaseks lepingutingimuseks või tavaks. Kõnealune suundumus peaks hõlmama ka erisätete kehtestamist maksetähtaegade ja võlausaldajatele tekitatud kulude hüvitamise kohta ning muu hulgas seda, et sissenõudmiskulude hüvitamise õiguse välistamist tuleks pidada äärmiselt ebaõiglaseks.

[...]

(16) Käesolev direktiiv ei peaks kohustama võlausaldajat hilinenud maksmise eest viivist nõudma. [...]

[...]

(28) Käesolev direktiiv peaks keelama lepinguvabaduse kuritarvitamise võlausaldaja kahjuks. Seega kui lepingutingimus või tava, mis on seotud maksetähtpäeva või -tähtajaga, viivisemääraga või sissenõudmiskulude hüvitamisega, ei ole võlgniku suhtes kehtivate tingimuste taustal põhjendatud või selle peamine eesmärk on tagada võlgnikule täiendav maksevalmidus võlausaldaja arvelt, võib seda käsitleda kõnealuse kuritarvitamisena. Sel eesmärgil [...] tuleks iga lepingutingimust või tava, mis kaldub suurel määral kõrvale headest kaubandustavadest ning on vastuolus hea usu ja ausa käitumise põhimõttega, lugeda võlausaldaja suhtes ebaõiglaseks. Eelkõige tuleks viivise nõudmise õiguse täielikku välistamist pidada alati äärmiselt ebaõiglaseks,

samal ajal kui tuleks eeldada, et sissenõudmiskulude hüvitamise õiguse välistamine on äärmiselt ebaõiglane. Käesolev direktiiv ei tohiks mõjutada siseriiklikke sätteid, mis käsitlevad lepingute sõlmimise mooduseid või reguleerivad võlgniku suhtes ebaõiglaste lepingutingimuste kehtivust.“

4 Selle direktiivi artikli 1 „Sisu ja reguleerimisala“ lõikes 1 on sätestatud:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on võidelda hilinenud maksmisega äritehingute puhul [...]“.

5 Selle direktiivi artikli 4 „Ettevõtjate ja riigiasutuste vahelised tehingud“ lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et selliste äritehingute puhul, kus võlgnik on riigiasutus, on võlausaldajal õigus saada ilma vastavat meeldetuletust esitamata seadusjärgset viivist pärast lõigetes 3, 4 või 6 kindlaks määratud ajavahemike möödumist, kui on täidetud järgmised tingimused:

- a) võlausaldaja on täitnud oma lepingujärgsed ja õiguspärased kohustused ning
- b) võlausaldaja ei ole saanud makstavat summat õigel ajal, välja arvatud juhul, kui võlgnik ei ole viivituse eest vastutav.“

6 Sama direktiivi artikkel 6 „Võlgade sissenõudmiskulude hüvitamine“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Liikmesriigid tagavad, et kui artikli 3 või 4 kohaselt tuleb äritehingute puhul maksta viivist, on võlausaldajal õigus võlgnikult sisse nõuda minimaalne kindel summa 40 eurot.

2. Liikmesriigid tagavad, et lõikes 1 nimetatud kindel summa kuulub maksmisele ilma vastava meeldetuletuseta ja see on ette nähtud võlausaldajale tekkivate sissenõudmiskulude hüvitamiseks.

3. Võlausaldajal on õigus nõuda võlgnikult lisaks lõikes 1 osutatud kindlale summale kõnealust kindlat summat ületavate ja võlgniku hilinenud maksmisest tulenevate mis tahes sissenõudmiskulude mõistlikku hüvitamist. See võib hõlmata kulusid, mis on muu hulgas tekkinud seoses juristi või inkassofirma poole pöördumisega.“

7 Direktiivi 2011/7 artikkel 7 „Ebaõiglaste lepingutingimused ja tavad“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Liikmesriigid sätestavad, et kui lepingutingimus või tava, mis on seotud maksetähtpäeva või -tähtajaga, viivisemääraga või sissenõudmiskulude hüvitamisega, on võlausaldaja suhtes äärmiselt ebaõiglane, siis see kas ei ole jõustatav või annab alust kahjuhüvitise nõudmiseks.

Et otsustada, kas lepingutingimus või tava on võlausaldaja suhtes esimese lõigu tähenduses äärmiselt ebaõiglane, võetakse arvesse kõiki juhtumi asjaolusid, kaasa arvatud:

- a) mis tahes jämedat kõrvalekallet heast kaubandustavast, mis on vastuolus hea usu ja ausa käitumisega;
- b) kaupade või teenuste laadi ning
- c) seda, kas võlgnikul on objektiivseid põhjuseid kalduda kõrvale seadusjärgsest intressimäärast, maksetähtajast, nagu on osutatud artikli 3 lõikes 5, artikli 4 lõike 3 punktis a, artikli 4 lõikes 4, artikli 4 lõikes 6 või artikli 6 lõikes 1 osutatud kindlast summast.

2. Lõike 1 kohaldamisel eeldatakse, et tingimus või tava, mis välistab viivise nõudmise, on äärmiselt ebaõiglane.

3. Lõike 1 kohaldamisel eeldatakse, et lepingutingimus või tava, mis välistab artiklis 6 osutatud sissenõudmiskulude hüvitamise, on äärmiselt ebaõiglane.

[...]“.

Hispaania õigus

- 8 Euroopa Kohtule esitatud toimikust nähtub, et Hispaania seadusandja kehtestas juba aastal 2012 piiratud ajaks „tarnijatele tehtavate maksete erakorralise rahastamismehhanismi“, et tulla toime majanduskriisi tõttu kogunenud autonoomsete piirkondade ja kohalike üksuste hilinenud maksetega tarnijatele (edaspidi „erakorraline rahastamismehhanism“). Sisuliselt on selle mehhanismi toimimist sätestavates eeskirjades ette nähtud, et tarnijad, kes mehhanismiga liituvad, nõustuvad võla põhisumma viivitamatu tasumise korral loobuma täiendavate summade – sealhulgas viivis ja sissenõudmiskulude hüvitis – nõudmisest, mis tuleks asjaomastel riigiasutustel maksta seetõttu, et nad ei ole maksetähtaegadest kinni pidanud.
- 9 Selle kohta sätestab eeskätt 28. juuni 2013. aasta kuninga dekreetseadus 8/2013 kiireloomuliste meetmete kohta riigiasutuste makseviivituste vastu ja rahalistes raskustes kohalike omavalitsusüksuste toetuseks (Real Decreto-ley 8/2013 de medidas urgentes contra la morosidad de las administraciones públicas y de apoyo a entidades locales con problemas financieros, *Boletín Oficial del Estado*, edaspidi „BOE“, nr 155, 29.6.2013, lk 48782) artikkel 6 „Täitmata maksekohustuste täitmise mõju“ järgmist:

„Tarnijale maksmisega langeb ära tarnija nõue vastavalt kas autonoomse piirkonna või kohaliku omavalitsusüksuse vastu põhisumma, viivise, kohtukulude ja mis tahes muude täiendavate kulude kohta.“
- 10 Enne kuninga dekreetseaduse 8/2013 jõustumist võeti direktiiv 2011/7 Hispaania õigusesse üle 22. veebruari 2013. aasta kuninga dekreetseadusega 4/2013 ettevõtjate toetamise ning majanduskasvu ja töökohtade loomise elavdamise meetmete kohta (Real Decreto-ley 4/2013 de medidas de apoyo al emprendedor y de estímulo del crecimiento y de la creación de empleo, *BOE* nr 47, 23.2.2013, lk 15219).

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 11 Ajavahemikus 2008–2013 tarnisid mitu äriühingut kaupu ja osutasid teenuseid Murcia autonoomse piirkonna tervishoiuteenistuse haldusalasse kuuluvatele meditsiinasutustele, mille eest jättis nimetatud teenistus aga tasumata.
- 12 Äriühingud andsid seejärel osad võlanõuded üle IOS Finance'ile, kes septembris 2013 nõudis tervishoiuteenistusest nii vastavate võlgade põhisummade kui viivise tasumist ning sissenõudmiskulude hüvitamist.
- 13 Kuna tervishoiuteenistus neid summasid ei tasunud, liitus IOS Finance erakorralise rahastamismehhanismiga, mis võimaldas tema nõuete rahuldamist üksnes põhisumma osas.
- 14 Mais 2014 esitas IOS Finance kaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, milles palus tervishoiuteenistusest tema kasuks välja mõista viivise ja sissenõudmiskulude hüvitise.

- 15 IOS Finance väidab oma kaebuse põhjendamiseks esiteks, et ametiasutuse suhtes esinevast nõudeõigusest ei ole võimalik loobuda. Ta väidab teiseks, et dekreetseadus 8/2013 ei ole liidu õigusega kooskõlas ja kolmandaks, et direktiivil 2011/7 on vahetu õigumõju niivõrd, kui sellega tunnistatakse äärmiselt ebaõiglaseks lepingutingimused ja tavad, mis välistavad viivise ja sissenõudmiskulude hüvitamise.
- 16 Murcia autonoomse piirkonna tervishoiuteenistus palus jätta kaebuse rahuldamata esiteks seetõttu, et erakorralise rahastamismehhanismiga liitumine on vabatahtlik ja teiseks seetõttu, et vastavatest viivistest ja hüvitisest loobumine ei toimunud mitte enne võla tekkimist, vaid pärast seda, kui võlg tekkis ja jäi tasumata.
- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus möönab, et liitumine erakorralise rahastamismehhanismiga ei ole kohustuslik ning et võlausaldajatel, kes soovivad mitte üksnes põhisumma, vaid ka viivise tasumist ja sissenõudmiskulude hüvitamist, on alati võimalik pöörduda kohtusse. Sellegipoolest on tal küsimus, kas liidu õigus, eelkõige direktiivi 2011/7 artikli 7 lõiked 2 ja 3 keelavad seada võla põhisumma sissenõudmise tingimuseks viivisest ja sissenõudmiskulude hüvitamisest loobumist.
- 18 Neil asjaoludel otsustas Juzgado de lo Contencioso-Administrativo n° 6 de Murcia (Murcia provintsi esimese astme halduskohus nr 6, Hispaania) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„Kas [direktiivi 2011/7] artikli 4 lõiget 1, artiklit 6 ja artikli 7 lõikeid 2 ja 3 arvesse võttes

1. Tuleb direktiivi 2011/7 artikli 7 lõiget 2 tõlgendada nii, et liikmesriik ei või seada võla põhisumma sissenõudmise tingimuseks viivisest loobumist?
2. Tuleb direktiivi 2011/7 artikli 7 lõiget 3 tõlgendada nii, et liikmesriik ei või seada võla põhisumma sissenõudmise tingimuseks sissenõudmiskuludest loobumist?
3. Kui vastus nendele kahele küsimusele on jaatav, siis kas võlgnik, kui ta on hankija, võib tugineda lepingupoolte tahtevabadusele, et pääseda viivise ja sissenõudmiskulude tasumise kohustusest?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Sissejuhatavad märkused

- 19 Kõigepealt tuleb märkida, et komisjoni sõnul ei kuulu põhikohtuasjas arutusel olev juhtum mitte direktiivi 2011/7, vaid direktiivi 2000/35 kohaldamisalasse, mistõttu tuleb erinevalt sellest, mis nähtub eelotsusetaotlusest, vastata neile küsimustele viimati nimetatud direktiivist lähtudes.
- 20 Samas tuleneb sellekohane komisjoni hinnang tema enda tõlgendusest eeskätt kuninga dekreetseaduses 4/2013 sisalduvatele siseriiklikele sätetele, millega võeti Hispaania õigusse üle direktiiv 2011/7.
- 21 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei tõlgenda Euroopa Kohus aga eelotsusemenetluses siseriiklike õigusnorme ega otsusta selle üle, kas eelotsusetaotluse esitanud kohus tõlgendab neid õigesti. Nimelt on siseriikliku õiguse tõlgendamise üle pädevad otsustama ainult siseriiklikud kohtud (kohtuotsus, 27.10.2016, Audace jt, C-114/15, EU:C:2016:813, punkt 65 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 22 Järelikult, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab Hispaania õiguse tõlgendamisel järeldusele, et direktiiv 2011/7 on põhikohtuasja asjaoludele kohaldatav, tuleb eelotsuse küsimustele vastata nimetatud kohtu esitatud sõnastuses.

Esimene ja teine küsimus

- 23 Esimese ja teise küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada sisuliselt seda, kas direktiivi 2011/7, eeskätt selle artikli 7 lõikeid 2 ja 3 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mis lubavad võlausaldajal loobuda viivise ja sissenõudmiskulude hüvitamise nõudmisest, kui sissenõutavate võlgade põhisumma tasutakse viivitamatult.
- 24 Nendele küsimustele vastamiseks tuleb märkida, et direktiivi 2011/7 artikli 1 lõike 1 kohaselt on selle eesmärk võidelda hilinevad maksimisega äritehingute puhul; hilinevad maksimise puhul on selle direktiivi põhjenduse 12 kohaselt aga tegemist lepingu rikkumisega, mille muudavad võlgnike jaoks rahaliselt ahvatlevaks eelkõige hilinevad maksimise suhtes rakendatavad madalad või puuduvad viivisemäärad.
- 25 Selle eesmärgi saavutamiseks ei ühtlustata direktiiviga 2011/7 siiski täielikult kõiki eeskirju hilinevad maksimise kohta äritehingute puhul (vt analoogia alusel direktiiviga 2000/35 kohtuotsus, 15.12.2016, Nemec, C-256/15, EU:C:2016:954, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 26 Sarnaselt direktiivile 2000/35 sätestab ka direktiiv 2011/7 selles valdkonnas üksnes mõned reeglid, mille hulgas on ka reeglid hilinevad maksimise korral tasutava viivise kohta.
- 27 Sellega seoses tuleb liikmesriikidel vastavalt direktiivi 2011/7 artikli 4 lõikele 1 ja artiklile 6 tagada, et selliste äritehingute puhul, kus võlgnik on riigiasutus, on võlausaldajal, kes on täitnud oma kohustused ega ole saanud maksimisele kuuluvat summat õigel ajal, õigus saada viivist ning nõuda võlgade sissenõudmiskulude hüvitamist, välja arvatud juhul, kui võlgnik ei ole viivituse eest vastutav.
- 28 Selleks paneb direktiivi artikli 7 lõige 1 liikmesriikidele küll kohustuse näha ette, et kui lepingutingimus või tava, mis on eelkõige seotud viivisemääraga või sissenõudmiskulude hüvitamisega, on võlausaldaja suhtes äärmiselt ebaõiglane, siis see kas ei ole jõustatav või annab alust kahjuhüvitise nõudmiseks. Lisaks näeb artikkel 7 ette, et lepingutingimust või tava, mis välistab viivise nõudmise või sissenõudmiskulude hüvitamise, tuleb selle artikli lõike 2 kohaselt pidada äärmiselt ebaõiglaseks või sama artikli lõike 3 kohaselt eeldada, et see on äärmiselt ebaõiglane.
- 29 Samas nähtub nimetatud sätetest, et need üksnes tagavad, et eelkõige direktiivi 2011/7 artikli 4 lõikes 1 ja artiklis 6 sätestatud asjaolud annavad võlausaldajale õiguse nõuda viivist ja sissenõudmiskulude hüvitamist. Nagu nähtub selle direktiivi põhjendusest 28, takistab lepinguga sellise õiguse välistamise võimatus lepinguvabaduse kuritarvitamist võlausaldaja kahjuks, kes lepingu sõlmimise ajal ei saa sellest loobuda.
- 30 Teisisõnu on direktiivi 2011/7 artikli 7 lõigete 2 ja 3 eesmärk ära hoida, et viivisest ja sissenõudmiskulude hüvitamise nõudest loobumine ei toimuks võlausaldaja poolt juba lepingu sõlmimise hetkel, see tähendab võlausaldaja lepinguvabaduse kasutamise hetkel ja seega ajal, mil võlgnik võiks seda vabadust võlausaldaja kahjuks kuritarvitada.
- 31 Seevastu, kui direktiivis 2011/7 ette nähtud tingimused – nagu põhikohtuasja puhul – on täidetud ja viivis ning sissenõudmiskulude hüvitis on sissenõutavad, peab võlausaldajale, arvestades tema lepinguvabadust, jääma vabadus loobuda viivise ja hüvitisena saadavatest summadest, eelkõige siis, kui põhisumma tasutakse viivitamatult.
- 32 Eelnevat kinnitab pealegi ka selle direktiivi põhjendus 16, mis täpsustab, et direktiiv ei peaks kohustama võlausaldajat hilinevad maksimise eest viivist nõudma.

- 33 Järelikult ei nähtu direktiivist 2011/7, et sellega on vastuolus olukord, kus võlausaldaja vabatahtlikult loobub õigusest nõuda viivist ja sissenõudmiskulude hüvitamist, mida märgib ka kohtujurist sisuliselt oma ettepaneku punktis 62.
- 34 Samas sõltub selline loobumine tingimusest, et loobutud on tõepoolest vabatahtlikult, mistõttu ei või kõnealuste summade nõudmisest loobumine kujutada endast omakorda võlausaldaja lepinguvabaduse kuritarvitamist võlgniku poolt.
- 35 Selleks et hinnata, kas sellisel juhul nagu põhikohtuasjas oli loobumine vabatahtlik, tuleb veenduda, et võlausaldajal oli ka tegelikult võimalik kasutada kõiki õiguskaitsevahendeid, et nõuda soovi korral võla tasumist täies ulatuses koos viivise ja sissenõudmiskulude hüvitisega; viimati nimetatud asjaolu tuleb aga kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul.
- 36 Eelnevaid kaalutlusi arvestades tuleb esimesele ja teisele küsimusele vastata, et direktiivi 2011/7, eelkõige selle artikli 7 lõikeid 2 ja 3 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ning mis lubavad võlausaldajal loobuda viivise ja sissenõudmiskulude hüvitise nõudmisest, kui sissenõutavate võlgade põhisumma tasutakse viivitamatult, tingimusel, et selline loobumine on vabatahtlik; viimati nimetatud asjaolu tuleb kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul.

Kolmas küsimus

- 37 Eelnevat arvesse võttes ei ole kolmandale küsimusele vaja vastata, kuna see esitati vaid juhuks, kui vastus esimesele ja teisele küsimusele on jaatav.

Kohtukulud

- 38 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta direktiivi 2011/7/EL hilinevad maksimisega võitlemise kohta äritehingute puhul, eelkõige selle artikli 7 lõikeid 2 ja 3 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ning mis lubavad võlausaldajal loobuda viivise ja sissenõudmiskulude hüvitise nõudmisest, kui sissenõutavate võlgade põhisumma tasutakse viivitamatult, tingimusel, et selline loobumine on vabatahtlik; viimati nimetatud asjaolu tuleb kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul.

Allkirjad